

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Matsi-Kärneri tammiku kaitse alt väljaarvamine”
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Vabariigi Valitsuse määrus „Matsi-Kärneri tammiku kaitse alt väljaarvamine” on ette valmistatud looduskaitseaduse (edaspidi ka *LKS*) § 10 lõike 1 alusel.

Eelnõukohase määrusega arvatakse looduskaitseliste väärtuste puudumise tõttu kaitse alt välja Matsi-Kärneri tammik (edaspidi ka *kaitseala*), mis asub Rapla maakonnas Rapla vallas Kuku külas, ja tunnistatakse kehtetuks otsus, millega võeti tammik kaitse alla. Ala looduskaitse alt väljaarvamise kaotatakse alal kehtinud looduskaitse piirangud.

Kaitstava loodusobjekti kaitse alla võtmise otsuste kehtetuks tunnistamisel kohaldatakse looduskaitseaduse § 13 lõike 1 kohaselt looduskaitseaduse §-des 8 ja 9 sätestatut.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna spetsialist Reet Reiman (tel 5689 3268, e-post reet.reiman@keskkonnaamet.ee), eelnõu vastavust looduskaitseadusele ja seletuskirja nõuetekohast vormistust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Eleri Laidma (tel 5304 7558, e-post eleri.laidma@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna jurist Johanna Jürima (tel 5699 8712, e-post johanna.jurima@keskkonnaamet.ee) ja keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee). Kaitseala seisundit on hinnanud Sulev Järve (Dendro SJ OÜ).

2. Eelnõu sisu, kaitse alt väljaarvamise põhjendused

Matsi-Kärneri tammiku kaitseala on moodustatud Rapla maavalitsuse 20. oktoobri 1992. a määrusega nr 97 „Objektide looduskaitse alla võtmine, nimetuse muutmine, pindalade ning uute pindalade kinnitamine”, mille punktiga 1.9 võeti kaitse alla Rapla vallas Kuku külas Purila o/ü metsakvartali nr 40 eraldused 10 ja 14 (kokku 4,7 ha) eesmärgiga kujundada seal tamme peapuuliigiga puistu. Ala nimetati Matsi-Kärneri tammikuks. Alal puudub LKS-kohane kaitse-eeskiri, kehtib LKS-järgne piiranguvööndi režiim. Keskkonnaregistrisse on kantud tammiku välispiir (kahe lahustükina) kunagiste metsakorralduse planšettide alusel. 1992. aasta määrusel kaart puudub. Vastavalt LKS § 91 lõikele 1 jäävad enne looduskaitseaduse jõustumist moodustatud kaitsealade ja looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord kehtima kuni nimetatud seaduse alusel kehtestatud kaitse-eeskirjade jõustumiseni või kaitse kehtetuks tunnistamiseni.

LKS § 7 kohaselt on kaitse alla võtmise, sealjuures kaitse jätkamise eelduseks loodusobjekti ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus, rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus või kui see on vajalik nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206,

22.07.1992, lk 7–50) või Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25) rakendamiseks.

Vastavalt LKS § 13 lõikele 1 kohaldatakse loodusobjekti kaitse alla võtmise otsuse kehtetuks tunnistamisel seaduse §-des 8 ja 9 loodusobjekti kaitse alla võtmise kohta sätestatud. Arvestades LKS § 8 lõiget 4 võib jätta loodusobjekti kaitse alla võtmata või loobuda objekti kaitsest, kui see ei ole otstarbekas. Otstarbekuse korral hinnatakse eelkõige seda, kas on olemas alternatiivseid meetmeid, mis aitaksid loodusobjekti ohustavaid tegureid vähendada või vältida, ning seda, kas kaitse on vajalik, arvestades selle väärtuse seisundit.

LKS § 10 lõike 1 kohaselt võtab ala kaitsealana kaitse alla Vabariigi Valitsus ning lähtudes eeltoodust ja haldusmenetluse seaduse § 68 lõikest 2 tunnistab senise kaitse-eeskirja või kaitsekorra kehtetuks samuti Vabariigi Valitsus. Kehtetuks tunnistatakse kõik kaitseala kaitse alla võtmist puudutava otsuse vastavad osad.

Matsi-Kärneri tammiku kaitse alt väljaarvamise ettepaneku tegemisel on lähtunud Dendro SJ OÜ (ekspert Sulev Järve) 2019. aastal koostatud hinnangust „Rapla maakonnas Rapla vallas asuvate Matsi-Kärneri tammiku (KLO1000531) ning Rebase ja Tori tammikute (KLO1000011) seisundi ja kaitsestaatuse kohta” (edaspidi *ekspertihinnang*) ning Olev Abneri 2013. aastal koostatud hinnangust „Rapla maakonna parkide ja puistute piiride ekspertiisi aruanne“. Keskkonnaamet hindas ala kaitse all hoidmise ja kaitsekorra uuendamise vajalikkust ning jõudis järeldusele, et ala kaitsmise jätkamine pole otstarbekas. Kaitseala kaitse alt väljaarvamise otsuse tegemisel analüüsiti esmalt seda, kas loodusobjektil on jätkuvalt olemas kaitse alla võtmise eeldused, ja seejärel, kas kaitse jätkamine kaitstava loodusobjektina on nende eelduste säilitamiseks vajalik.

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse all hoidmise eeldustele

Matsi-Kärneri tammiku kaitse alla võtmise eesmärk 1992. aastal oli puistust tammiku kujundamine. Kaitseala moodustati kohaliku tähtsusega kaitsealana ja selle eesmärk oli kujundada kaitse alla võetavatest eraldistest tamme peapuuliigiga puistu.

Keskkonnaregistri andmetel (seisuga 10.05.2021) ei ole kaitsealal registreeritud ohustatud, haruldasi ja piirkonnale ainuomaseid liike, kooslusi ega elupaigatüüpe. Kaitsealal ei ole registreeritud selliseid liike, kes vajaksid spetsiaalset kaitsekorda või majandamist, mida poleks võimalik rakendada majandatavatel aladel ka väljaspool kaitseala. Tegemist on taludevahelise metsasaluga, kus kasvavad Eestis laialt levinud ja vastavale kooslusele (kuuseenamusega segamets) omased liigid, mille riikliku kaitse all hoidmine ei ole vajalik. Alal on mõningane maastikku ilmestav ja mitmekesistav väärtus, kuid see ei ole ala riikliku kaitse all hoidmise eelduseks LKS § 7 tähenduses.

Kaitseala vahetus läheduses asuvad muinsuskaitsealused objektid ohvrikivi (kinnismälestis nr 12178) ja kultusekivi (kinnismälestis nr 12175). Nende objektide jaoks ei ole eraldi kaitseala moodustamine vajalik. Ekspertihinnangu kohaselt puudub kaitsealal üleriigiline ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus, mida peaks kaitsma riiklikul tasandil. Alal ei ole teadaolevalt seoseid kohalike ja laiemalt tuntud isikutega. Kuna metsasalus on hooldatud rajad, võib ala pidada paikkondliku tähtsusega puhkealaks, mida kasutavad peamiselt ümberkaudsed elanikud liikumiseks, ning seda võimalust ala kaitse alt välja arvamine ei vähenda. Eeltoodust tulenevalt

puuduvad alal kaitse alla võtmise eeldused.

Tammiku kujundamiseks ei ole peale kaitse alla võtmist eesmärgipäraseid tegevusi tehtud ning ala on kujunenud ja arenenud looduslikult. Kirdepoolisel lahustükil on maaomanik teinud erinevaid raieid. Viimati oli alal kehtiv metsateatis aastatel 2019–2020 ja selle alusel oli lubatud teha sanitarraiet. 2021. aasta kevade seisuga, on ala raiutud üsna lagedaks ning kasvama on jäetud üksikud kuused ja tammed. Edelapoolisel lahustükil ei ole viimastel aastatel metsateatise esitatud ega hooldusraieid tehtud.

2.2. Kaitse all hoidmise otstarbekus

Matsi-Kärneri tammiku kaitseala koosneb kahest lahustükist. Metsad on inimtegevusest (raied) tugevasti mõjutatud, kuid kui lähtuda algsest kaitse alla võtmise eesmärgist (tammiku kujundamine), on ala kujunemiseks inimese sekkumine olnud ka vajalik.

Kaitseala kirdepoolisel lahustükil kasvavad üksikud väga noored tammed ja kuused. Alal tehti 2020. aastal harvendusraiet. Metsaregistri andmetel oli seal umbes 60-aastane kuuseenamusega sinilille kasvukohatüübi puistu (60% KU, 30% TA), mida kinnitab ka 2019. aastal koostatud ekspertiis. Alal kasvavad tammed on kõrgelt laasunud ja suhteliselt väikese võraga, mille on tinginud tugev konkurents koos kuuskedega kasvamisel. Selliste puude riikliku kaitse all hoidmine ei ole vajalik, kuna alal puuduvad üleriigiliselt olulised looduskaitsealised väärtused. Kahe lahustüki vahele jääb Kohila-Rapla vaheline kõrgepingeliin (sh liinikoridor).

Kaitseala edelapoolisel lahustükil on tammesid rohkem, kuid nende vanus ei ole väga kõrge. Tammiku liigiline koosseis ja täius on erinevad. Alale jääval Matsi kinnistul on mõni aasta tagasi sanitarraiega välja raiutud kuused ja kased ning selle tulemusel on tekkinud hõre tammepuistu, mille seisundi võib lugeda rahuldavaks. Teistel kinnistutel on valdavalt kuuseenamusega segamets, kus viimastel aastatel ei ole Keskkonnaameti andmetel raieid tehtud. Puud on kõrgelt laasunud ja umbes 60-aastased. Tegemist on tavalise taludevahelise metsaalaga, mille peamine väärtus on eelkõige maastiku mitmekesistamine ja põlluliikidele varjevõimaluste pakkumine. Valdav osa kaitsealusest tammikust on looduslikult kujunenud kuuseenamusega segamets, kus pole tähelepanuväärseid puid, pigem on see tavaline majandusmets, millel puudub kõrge looduskaitsealine väärtus. Puistuna ei ole selline kooslus haruldane ja selliseid kooslusi leidub mujalgi Eestis. Kaitseala edelapoolset lahustükki läbib rada, mida tõenäoliselt kasutavad aktiivselt ümberkaudsed elanikud. Sellel viitab asjaolu, et rada on hooldatud ja osaliselt madalmuruseks niidetud.

Kaitseala kaitse alt välja arvamise korral nähakse peamise ohuna metsaalal raietegevust. Kuid arvestades ala algset moodustamise eesmärki (tammiku kujundamine), on mõningane raietegevus selle eesmärgi saavutamiseks suisa vajalik. Teisalt on praktikas teada, et lageraieid tehakse tammikutes väga harva, sest tammikute küpsusvanus jääb vahemikku 150–200 aastat ja pigem neid ei raiuta. Vastavate tunnusliikide olemasolul on tammiku kaitsmine võimalik ka vääriselupaikade kaitse kaudu, kuigi eramaadel on see vabatahtlik.

Alal on mõningane lokaalne puhkemajanduslik väärtus, mida selle riikliku kaitse alt välja arvamise ei vähenda ega ohusta. Tegemist on terves ulatuses eramaaga, mida ümberkaudsed elanikud kasutavad tõenäoliselt igapäevaste tegevuste käigus (jalutamine jms) ja metsa kõrvalsaaduste (seened, marjad) varumiseks. Selliste tegevuste jaoks ei ole vajalik ala riikliku kaitse all hoida.

Puhkemajandusliku väärtusega alad võivad, aga ei pea olema kaitsealad.

Ala riikliku kaitse alt välja arvamise ei vähenda ega ohusta eespool nimetatud väärtusi. Neid on võimalik säilitada ka ilma riikliku kaitseta ja seda teeb pigem kohalik kogukond.

Ala riikliku kaitse alt väljaarvamise korral kaovad LKS §-st 31 tulenevad piirangud metsade majandamisele, ehitustegevusele, sõidukitega ja maastikusõidukitega sõitmisele, telkimisele, lõkke tegemisele ja rahvaüriruse korraldamisele. Edaspidi on neid tegevusi lubatud teha üldise korra alusel.

Arvestades asjaolusid, et kaitsealal ei ole registreeritud ohustatud, haruldasi ja piirkonnale ainuomaseid liike, kooslusi ega elupaigatüüpe, kaitsealal puudub üleriigiline ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus, mida peaks kaitsma riiklikul tasemel, ning kaitseala ei ole arvatud Natura linnu- ega loodusalade hulka, ei ole kaitseala kaitse all hoidmine otstarbekas. Tegemist on täies ulatuses eraomanduses oleva taludevahelise metsaalaga. Rapla maakonnaplaneeringus ei ole Matsi-Kärneri tammikut eraldi käsitletud, kuid rohevõrgustiku kaardile on ala edelapoolne lahustükk märgitud kui pargiala. Alal tegutsevate või seal elavate liikide (sh ei ole välistatud ka kaitsealused liigid) kaitse on tagatud looduskaitseaduse isendikaitset reguleerivate sätetega. Samuti tuleb lisada, et kõnealuse ala läheduses on mitu kaitseala (Rabivere maastikukaitseala, Linnuraba looduskaitseala, Hagudi park, Rebase ja Tori tammikud jt), mis pakuvad linnu- ja loomaliikidele mitmekesiseid elupaiku.

3. Menetluse kirjeldus

Keskkonnaamet koostas Matsi-Kärneri tammiku kaitse alt välja arvamise väljatöötamise kavatsuse, mida tutvustati maaomanikele ja teistele asjast huvitatud isikutele ajavahemikul 21.05.–10.06.2020. Vastavasisuline teavitus ilmus Keskkonnaameti kodulehel ja maaomanikele saadeti kirjad. Väljatöötamise kavatsuse tutvustamiseks toimus ka avalik arutelu (vastava ettepaneku alusel), kus osalesid kohaliku omavalituse esindaja ja üks maaomanik. Koosolekul räägiti Rapla vallavalitsuse esindajale võimalusest võtta ala kohaliku kaitse alla, kuid hiljem Keskkonnaametile saadetud kirjas märkisid nad, et ei ole sellest huvitatud.

Vabariigi Valitsuse määruse „Matsi-Kärneri tammiku kaitse alt välja arvamise” avalik väljapanek toimus ajavahemikul ...

Looduskaitseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alt välja arvamise menetluse käigus saadeti kaitsealal paikneva 5 kinnisasja ... eraomanikule, Rapla vallavalitsusele, MTÜ-le Eesti Metsa Abiks ja Erametsaliidule teade määruse eelnõu avaliku väljapaneku kohta.

Määruse eelnõule esitas ettepanekuid ... Esitatud ettepanekud ja Keskkonnaameti vastused ettepanekutele on toodud alljärgnevas tabelis.

Arvamuse esitaja nimi ja seos eelnõuga	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus

Arvamuse esitaja nimi ja seos eelnõuga	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Euroopa Liidu õigus ei reguleeri otseselt määruse eelnõus käsitletud küsimusi.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulu mõningane suurenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt makstakse LKS §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt maamaksu 50% maamaksumäärast. Kuna looduskaitse alt arvatakse välja vaid 3,9 ha suurune ala, siis on Rapla valla eelarvesse lisanduv maamaks väga väike ega mõjuta oluliselt valla tulubaasi.

Kaitse alt välja arvatav kaitseala ei kuulu Natura 2000 võrgustikku. Kaitsealale ei jää poollooduslikke kooslusi.

Määruse jõustumisel puudub oluline mõju loodus- ja elukeskkonnale, kaitstavate liikide ja elupaikade seisund ei muutu, samuti puudub mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Määruse jõustumine ei puuduta rahvusvaheliste kohustuste täitmist ega too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Määrus kooskõlastatakse teiste ministriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.